

A szexuális életre nevelő könyv ajánlója 81 évvel ezelőttről

Recommendation for a book about sexual education from 81 years before

Szerző: Solymosy József Bonifác, Kárpáti Tímea ✉

Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet

Beküldve: 2016.09.01.

Kulcsszavak: szexuális életre nevelés; köznevelés; nőnevelés

Egészség XLIX. 475-6. füzet szept.- okt. 1935. 9-10. füzet 117-118. oldal

Az „Egészség” című folyóiratból eredeti helyesírással digitalizálva.

„Csaba Margit dr.: Amit a fiatalasszonynak tudnia kell.

Az ifjúság nevelésének mindmáig megoldatlan kérdése: a szexuális életre nevelés, mindkét nembeli ifjúságnak, a házasság élettanába és lélektanába való bevezetése. Az iskola, melynek nyilvánossága legtöbbször nem tudja kiküszöbölni a tárgyhöz szükséges bensőséges komolyság profanizálását, - de legtöbbször az erre való tanerő hiánya miatt is: alig alkalmas arra, hogy a nevelésnek ezt a nem nélkülözhető részét megadja. Így a családnak jut ez a feladat, s a családi élet bizalmas levegője valóban alkalmasabb is a kérdés megoldására. Egy ponton azonban megakad a családi nevelés lehetősége. - Az ifjúságot, különösen pedig a művelt ifjúságot igen igényes szellemi nívón nevelték. Ezért a szellemi és testi világnak azokat a jelenségeit, melyek vele bármiképp is kapcsolatba kerülnek, nem veszi egyszerűen tudomásul, mint megmásíthatatlan adottságokat, hanem igyekszik lényegüket megismerni s beilleszteni abba a gondolat- és ismeretrendszerbe melyet önmagának tudatosan megalkotott. A szexuális élet és a házasság sem olyan egyszerű tények többé a ma ifjúsága számára, amit folytatni kell, mert eleink is így csinálták, hanem olyan jelenségek, melyek a természetes életfunkciók síkjain kívül etikai, gazdasági, társadalmi és világnézeti síkokat is érintenek. Éppen ezért nem elégszik meg azzal a <felvilágosítással> amit a család - kivételektől eltekintve - e téren nyújtani tud, hanem szükségét látja

olyan forrásnak, melyből igényeinek megfelelő nívón szerezheti meg ismereteit.

Ezt a - nevelés, közelebbről nőnevelés terén mutató - szükségletet elégíti ki Csaba dr. könyve, mely logikus folytatása eddigi köteteinek: <<Amit a fiatalasszonynak tudnia kell>>

Legújabb írásában Csaba Margit dr. magyarázattal és tanáccsal szolgál mindazokra az ismerethiányokra, problémákra és kétségekre, melyek a fiatalasszony életében sorra kerülhetnek. Beavat a fejlődés nehezen megközelíthető törvényébe: az ember születésének történetébe, a sejtek oszlásától az új ember világrajöveteléig. Bemutatja azoknak a babonás módszereknek hiábavalóságát, melyek a megszületendő gyermek nemét kívánnák előre meghatározni. A gyermek neme, s ezzel a férfiak - nők közel egyenlő aránya a társadalomban: olyan alappillére az emberiség békéjének és fejlődésének, hogy annak alakulásába nem engedhet beleszólást az Úristen. Hiábavaló tehát minden kísérlet: a társadalomélet megmásíthatatlan törvénye, hogy körülbelül ugyanannyi leány születik, mint fiú.

A biológiai kérdések tárgyalása mellett nagy figyelmet szentel Csaba dr. könyvében a lelki élet, a házastársak közötti harmónia problémáinak. Figyelmezteti a fiatalasszonyokat: nehogy azt higgyék, hogy csak addig kell gondot viselniük külsejükre, míg azt a férjük meghódítására akarják fegyverül használni. Aki házasságban él, arra különösen érvényes, hogy nem elég csupán a lelki szépséget gondozni, s a gondozott külsőről akkor sem szabad lemondani a fiatalasszonyoknak, mikor ránézve még oly nagyjelentőségű élmény tölti is be lelkét, mint a gyermekvárás, vagy a babagondozás. Lehetőleg kerülendőnek tartja, hogy az asszony a házi kötelességeinek

ellátásán felül egyéb hivatalt is vállaljon. Nem előnyös ez azért, mert lehetetlen két úrnak a kenyéradó gazdának és a háztartásnak, gyermeknek egyformán jól szolgálni. De a férj önértetét is sérti az a tudat, hogy a család eltartásában a feleség segítségére is rászorul.

A legnagyobb hangsúllyal és a legféltebb gonddal a házasság élet etikájáról beszél Csaba dr. E szempontból valósággal a gyermek és az anyaság kultusza ez a könyv, mint Tóth Tihamér professzor előszavában mondja: Minden sora mögött ott érzik az ifjúság: a házasság csak úgy lehet kedves és Isten és emberek előtt, ha betölti a hivatását: a gyermek világra hozatalát és felnevelését. Ezt kívánják az Isten kinyilatkoztatott törvényei és ezt az igaz értelemben vett hazafiság íratlan parancsai. Nem megoldás tehát, ha mesterségesen akadályozzák meg a gyermekáldást, mert a sok művi vetélés tönkre teszi az anyát testi egészségében és lelkiileg-idegileg egyaránt. Mert lelkiismeretes ember nem tudja sokáig ép lélekkel viselni a gyermekgyilkosság szörnyű lelkiismereti vádját - s azt a veszedelmet, melyet az állam törvényes rendelkezéseinek megszegése jelent. Van azért kivezető út is ebből a nehéz kérdésből. A szerző ezt is megmondja. Ha ugyanis a házastársak egészségi állapota úgy kívánja, hogy ne szülessék a házasságukból utód, vagy ha alapos lelkiismeret vizsgálat után úgy látják, hogy a gazdasági helyzetük miatt nem képesek több gyermek eltartására: a katolikus egyház által is elfogadott Knaus - Ogino - Smüldess - féle módszert alkalmazhatják, mely kiküszöböl minden mesterséges eszközt, s pusztán a minden tekintetben kívánatos időnkénti önmegtartóztatás útján tudja a célt: a gyermekáldás megakadályozását szolgálni. Ennek a módszernek az alkalmazása természetesen lelkiismereti kérdés, s éppen ezért csak addig tarthat, amíg a gyermek születést akadályozó okok fennállanak.

Csaba Margit dr. könyve minden vonatkozásban számol a vallás és erkölcs igazságaival, és a komoly ismeretekre, kételkedéseik eloszlatására vágyó fiatalasszonyok igényeivel. Írása tehát jeles munka, a nőnevelés terén eddig mutatkozott hézagok kiküszöbölésére mindenképpen alkalmas.”

Nyolc évtized alatt a téma jelentősége nem változott, viszont a megközelítése sokat bővült. Napjainkban a párkapcsolatok, házasságok növekvő labilitásának, felbomlásának jelentős gazdasági és társadalmi következményei ismeretében alapvető társadalompolitikai célnak tekinthető a családi élet minőségének és stabilitásának javítása. A HBSC felmérések szerint az a tendencia tapasztalható a fiatalok körében, hogy egyre korábbi élet évekre tevődik a párkapcsolat kialakulása és az első szexuális kapcsolat, ami az adott társadalom normáihoz igazodó szexuális kultúrához, a szexualitással kapcsolatos ismeretek elsajátításához, az érzelmi érettség és a felelősségtudatos viselkedési attitűd kialakulásához is kapcsolódik.¹

Éppen ezért mind a családi-, mind a szexuális életre nevelés egyre nagyobb hangsúllyal kerül előtérbe. A kiegyensúlyozott és érték közvetítő családi életet a családban lehet igazán megtanulni, hiszen ez a személyes kötődések elsődleges szintje. A nevelési-oktatási intézmények és a velük együttműködő családok közös feladata a gyermekek nevelése minden téren, legyen az a családi életre nevelés vagy a szexuális kultúra.

A köznevelésről szóló törvényben illetve a Nemzeti Alaptanterv alkalmazásáról szóló rendeletekben mindkét témakört érintik a köznevelési intézmények nevesített feladatai között.^{2,3} A családi életre nevelés, a szexuális kultúra és nevelés fogalmak gyakran jelennek meg együtt, hiszen ezek szorosan összefüggnek, egymásra épülnek.

A nevelés erősen kapcsolódik a diákok (fiúk, lányok egyaránt) környezetéhez, az életkorukhoz, sajátos tapasztalataikhoz. Az életkor, a nemi szerep, a szociális háttér, a szexuális érdeklődés, a diákok fejlettségi állapota és egyéni kapacitása is erősen befolyásoló tényezők, tehát a korcsoport igényeinek, tudásának és fejlettségének megfelelő szinten, személyi központú megközelítéssel minél hamarabb, már óvodás korban, vagy az általános iskola alsó tagozatában – tehát nem a kamaszkorban – lenne érdemes elkezdni a szexuális nevelést. A skandináv országokban az alapfokú oktatás teljes ideje vagy egy része alatt heti egy órában oktatnak szexualitással, családtervezéssel kapcsolatos ismereteket.

A család (követendő, vagy elutasítandó) mintát nyújtó szerepe mellett az iskolai környezetre hárul a feladat, hogy felelős párkapcsolatok kialakítását, a családi életben felmerülő konfliktusok kezelését

megalapozó képességeket készséggé fejlessze. Az ismeretek átadásán túl, az attitűdformalás is csak kontextus-orientált szemlélettű pedagógiai munkával lehetséges.

„A szexuális nevelésben szerepet vállaló tanárnak gondolkodásában rugalmasnak, módszereiben pedig korszerűnek kell lennie. Szinte évről évre változtatni szükséges a módszereket és a témákat. A diákok egyre korábban kezdenek érdeklődni, hiszen információforrásaik bővülnek a technika fejlődésével, az akceleráció (emiatt is) egyre jellemzőbb.”⁴ Ennek

a naprakész, rugalmas attitűdnek a szükségességét nem csak az e-alapú (nem feltétlenül életkor specifikus, korrekt) információk szélesedő elérhetősége indokolja. A (népegészségügyi) szakembereknek kihívást jelent a nemzetközi szinten is erősödő „gender és sex” szakmai hangsúlyainak differenciálása, a klasszikus család-modellektől eltérő minták elterjedése, ami a sztereotípiák megváltoztatásának szükségességét is felveti. Erre egy érdekes példa a bécsi közlekedési lámpák figuráinak kísérleti jelleggel való bevezetése néhány kerületben.⁵ [1. ábra]

1. ábra: Gyalogos-átkelést irányító közlekedési lámpák piktogramjai Bécsben

Forrás: <http://www.österreich.at/chronik/Wiener-Ampelpaerchen-ab-ietzt-zu-zweit/188004220>

A pedagógusképzés tantárgyi struktúrája és az Oktatási Hivatalban akkreditált pedagógus továbbképzések közül ebben a témában elérhető programok minimális száma és óraszama, valamint a kérdéskör érzékenysége miatt még mindig jellemző, hogy a pedagógusok kevésbé felkészültek és motiváltak. Általános megoldás az intézményekben, hogy a témát akció jelleggel dolgozzák fel, akár úgy, hogy „fehér köpenyes” külső előadót hívnak meg, egy-egy

felvilágosító osztályfőnöki vagy biológia tanóra keretében, és mint elvégzett tevékenységet, kipipálják a feladatot.

Ezt a problémát ismerték fel és igyekeznek kezelni például azok a civil kezdeményezések is, amelyek a hagyományos iskolai programokon túlmutatnak. Egy ilyen példa, a speciális nevelési igényűekre is fókuszáló kiadvány-sorozat, mely segíti a pedagógusok munkáját, a szülőket és a gyermekeket, hogy a

felnövekvő generáció kiegyensúlyozott, tartós, biztonságos és boldog családi élet kialakítására legyen képes.^{1,6}

Az Egészséges Magyarország 2014-2020 stratégia keretében kiemelt részterületként került meghatározásra a lakosság lelki egészségének fejlesztése, fenntartása.⁷ Ennek keretében külön nevesített cél, hogy a vágyott és tervezett gyermekek nagyobb száma szülessen meg és nőjön fel szeretetteljes családban. Ehhez elengedhetetlen feladat, hogy a lelki egészséggel kontextusba helyezve kerüljön sor a szex-educációra.

Ma már egyértelmű, hogy a fiatalok szexuális nevelése kapcsán nem elégséges csak a fogamzásgátlásra, a nemi élethez kapcsolódó betegségekre, a szervek működésére illetve a higiéniés tennivalókra

szorítkozni, ám napjainkban leginkább ez jellemzi az intézmények gyakorlatát. A szexualitás lelki-, mentális-, szociális aspektusaira is szükséges a nevelés során különös hangsúlyt fektetni, hogy a fiatalok az elvárt társas-, társadalmi szerepeik betöltésére alkalmassá váljanak és autonóm, felnőtt életre legyenek képesek.⁸

Tehát, amikor jelezzük, hogy a nyolc évtized alatt a téma jelentősége nem változott, viszont a megközelítése jelentősen bővült, akkor azt úgy értjük, hogy a „régii” módszertanok, megközelítések folyamatos átgondolására, aktualizálására is szükség van, melyhez a népegészségügyi szakemberek, egészségfejlesztők is hozzá tudnak járulni, segítve a pedagógusok nevelő munkáját.

¹http://www.egeszseg.hu/szakmai_oldalok/assets/cikkek/16-05/egeszseg-es-egeszsegmagatartas-iskolaskorban-2014.pdf (Elérve: 2016.08.25.)

²http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139880.321413 (Elérve: 2016.08.26.)

³http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=149257.256438 (Elérve: 2016.08.26.)

⁴ Fábrián Róbert–Dr. Simich Rita: Meglévő és működő modellprogramok, valamint az iskolai szexeducációs események értékelése. HIV/AIDS-prevenió. Az ifjúság biztonságos szexuális életre nevelése. OEFI. 2006.

<http://mek.oszk.hu/08100/08125/08125.pdf> (Elérve: 2016.08.26.)

⁵<http://www.xn--sterreich-z7a.at/chronik/Wiener-Ampelpaerchen-ab-jetzt-zu-zweit/188004220> (Elérve: 2016.08.26.)

⁶<http://sexeducatio.hu/index.php?subpage=celcsoportok3> (Elérve: 2016.08.26.)

⁷http://www.kormany.hu/download/e/a4/30000/Eg%C3%A9szs%C3%A9ges_Magyarorsz%C3%A1g_e%C3%BC_strat%C3%A9gia_.pdf (Elérve: 2016.08.26.)

⁸ Nemzeti Lelelki Egészség Stratégia (tervezet): http://www.pef.hu/pef/resources/documents/nemzeti_lelki_egeszseg_strategia_tervezet_pef_kiegésziteseikkel.pdf (Elérve: 2016. 08.26.)

ⁱ 2003-ban az Oktatási Minisztérium hivatalos tankönyvvé nyilvánította a tankönyvcsaládot, mely tanári és diák-munkafüzetekből áll:

1. Forrai Judit: értelmi sérültek érzelmi, szexuális élete és nevelése (tanári útmutató)
2. Forrai Judit, Lengyel Adél: Én-kép-kirakó/alsó tagozatos tanulóknak,
3. Forrai Judit, Lengyel Adél: Felnőttország-járás/felső tagozatos tanulóknak)